

eindrapportage sectoragenda kunstonderwijs

tweeduizendeenentwintig–

tweeduizendvijfentwintig

**eindrapportage sectoragenda kunstonderwijs
tweeduizendeenentwintig–tweeduizendvijfentwintig**

sectoragenda 7
hbo kunstonderwijs 2021-2025

**ontwikkelingen hoger
kunstonderwijs en regie
op studentenaantallen** 9

veerkrachtige sector 15

**onderwijs leven lang
ontwikkelen** 21

**onderzoek tussen onderwijs
en beroepspraktijk** 27

vooruitblik 33

sectoragenda hbo kunstonderwijs 2021-2025

In mei 2021 presenteerden hogescholen de nieuwe *Sectoragenda hbo kunstonderwijs 2021-2025*. Na de succesvolle uitvoering van het *Sectorplan Focus op Toptalent* en de *KUO NEXT Agenda 2016-2020* wilden de hogescholen met kunstopleidingen gezamenlijk verder en hun samenwerking intensiveren. De sectoragenda werd ontwikkeld in corona-tijd. Nu al bijna niet meer voor te stellen, maar het kunstonderwijs en de kunst- en cultuursector kwamen in een situatie die het maken van kunst en de beleving ervan uiterst moeilijk maakten. Innovatie en improvisatie waren nodig om onderwijs te kunnen blijven verzorgen. Het kunstonderwijs werd ondanks de maatregelen die moesten worden genomen, vaak in aangepaste vorm, continu aangeboden. De kunsthogescholen hebben er alles op ingezet om het onderwijs zo goed mogelijk door te laten gaan en studenten samen met het werkveld voor te bereiden op werken in een onzekere sector.

De corona-periode heeft ook de invulling van de agenda gekleurd qua thema's en voorgenomen acties. In de loop van de agenda bleken sommige thema's minder urgent en werd de urgentie van andere niet-voorzien thema's juist duidelijker. Corona heeft ook als versnelling en intensivering gewerkt. Het kunstonderwijs is allesbehalve stilgevallen, bleek over grote veerkracht en aanpassingsvermogen te beschikken en heeft zich doorontwikkeld. In de eigen regio en in gezamenlijkheid hebben de hogescholen met kunstopleidingen gewerkt aan de kwaliteit van het onderwijs, inspeland op vragen uit de samenleving en (innovatie)behoeften in het werkveld.

De sectoragenda kende drie hoofdthema's: veerkrachtige sector, onderwijs leven lang ontwikkelen en onderzoek tussen onderwijs en beroepspraktijk. Daaronder werden verschillende subthema's opgepakt.

Hogescholen zijn zelf in hun eigen instelling met deze thema's aan de slag gegaan en in gezamenlijkheid. De thema's werden aangejaagd door commissies, met betrokkenheid van bestuurders, het sectoraal adviescollege kuo (sac kuo) en de disciplinenetwerken (opleidingsoverleggen). Jaarlijkse werkconferenties ondersteunden de gezamenlijke uitvoering van de agenda en inhoudelijke uitwisseling. De werkconferenties vormden een belangrijk moment om het netwerk van het kunstonderwijs te versterken, kennis te delen en te zorgen dat de agenda ook echt op de werkvloer en in het onderwijs ging leven.

Over de voortgang in de uitvoering van de agenda is jaarlijks verslag gedaan aan het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW). In deze laatste, afsluitende rapportage wordt uitgebreid ingegaan op de opbrengsten van de agenda én wordt er vooruitgekeken. Afgelopen jaar heeft een commissie onder leiding van Jet Bussemaker een verkenning gedaan. De bevindingen van deze verkenningcommissie zijn gepubliceerd in het rapport ACT! Naar een Assertief, Collectief en Transformatief kunstonderwijs. Het kunstonderwijs zal met deze verkenning als startpunt een nieuw sectorplan gaan opstellen.

ontwikkelingen hoger kunstonderwijs en regie op studentenaantallen

Hogescholen met kunstopleidingen hebben afgelopen jaren verder geïnvesteerd in de kwaliteit van hun opleidingen. De afspraken over het beperkt houden van het aantal kunstafgestudeerden zijn voortgezet en in het verlengde daarvan zijn hogescholen terughoudend bij het ontwikkelen van nieuwe (bachelor)opleidingen. Vernieuwing vindt met name plaats binnen het bestaande aanbod. Tijdens de looptijd van het huidige sectorplan zijn drie nieuwe Associate degree-opleidingen (Ad) gestart en twee nieuwe bacheloropleidingen. Er zijn geen nieuwe master-opleidingen ontwikkeld. Wel zijn er nieuwe uitstroomprofielen binnen bestaande masters ontwikkeld binnen het OBK-domein (beeldende kunst en design). Volgens afspraak komen deze uitstroomprofielen tot stand via collegiale consultatie. In het verlengde van de afspraken die binnen de Vereniging Hogescholen zijn gemaakt over portfoliomanagement is voor het kunstonderwijs een landelijke bestuurlijke afstemmingstafel ingesteld om het onderlinge gesprek over het opleidingsportfolio te voeren. Het gaat daarbij over nieuw en bestaand aanbod. De afstemmingstafel is in 2026 voor het eerst bijeengekomen.

Voor alle disciplines is er de afgelopen jaren gewerkt aan het actualiseren van de beroeps- en opleidingsprofielen. Dit gebeurde in overleg met de verschillende werkvelden waarvoor de opleidingen opleiden. De profielen voor de kunstvakdocentenopleidingen en voor de opleidingen op het gebied van beeldende kunst en vormgeving zijn vastgesteld. De profielen voor de andere disciplines zijn in ontwikkeling en worden naar verwachting in de loop van 2026 vastgesteld. Door het sectoraal adviescollege kuo is gestuurd op samenhang in competenties tussen de verschillende opleidingsprofielen.

Dit heeft als positief effect dat de profielen nu onderling meer samenhang vertonen en vergelijkbaar zijn. Met name het eerste advies van de Werkgroep Verbinding Onderzoek en Onderwijs, die later in deze rapportage uitgebreider aan bod komt, is hierbij behulpzaam gebleken. In dit advies werd o.a. aangeraden om een onderzoekende houding te integreren in alle competenties binnen de opleidingsprofielen en een aparte competentie voor onderzoek in te voeren. Daarbij werd uitgewerkt wat onderzoek betekent op Ad-, bachelor- en masterniveau.

Kwaliteitsverbeteringen in het onderwijs

Kunstopleidingen hebben geïnvesteerd in een breed scala aan kwaliteitsverbeteringen in het onderwijs. Veel van deze verbeteringen hingen samen met de thema's van de gezamenlijke sectoragenda. In de navolgende hoofdstukken komt een deel hiervan ook terug, zoals inzet op begeleiding en welzijn van studenten en voorbereiding op het werkveld. Enkele andere ontwikkelingen uitgelicht:

- Flexibilisering en het creëren van ruimte voor studenten om hun eigen artistieke leerroute vorm te geven met daarbij aandacht voor interdisciplinariteit

Hogescholen hebben een koers ingezet om meer flexibiliteit binnen het curriculum te creëren, zodat studenten meer eigenaarschap krijgen over hun leerroute en professionele ontwikkeling. Studenten worden gestimuleerd om buiten de grenzen van hun eigen discipline te werken, bijvoorbeeld in interdisciplinaire samenwerkingsprojecten, minoren of vrije keuzevakken. Verschillende hogescholen hebben via de opgerichte Centers for Teaching en Learning (CTL) aan interdisciplinaire samenwerkingen een boost gegeven.

Bijvoorbeeld in Rotterdam is RASL (Rotterdam Arts and Science Lab) door Codarts, Willem de Kooning Academy en de Erasmus Universiteit doorontwikkeld, waarmee studenten een interdisciplinair en institutioneel overstijgend leerpad kunnen volgen. Op basis van de opgedane ervaringen is gekeken hoe flexibiliteit beter kan worden geborgd in het onderwijs in een goede balans tussen standaardisering (duidelijkheid, kwaliteit, studeerbaarheid) en flexibilisering (maatwerk, diversiteit in leerwegen en eigen ontwikkeltempo).

● Actuele technologie

Afgelopen periode zijn in het kunstonderwijs allerlei nieuwe technologieën verkend en eigen gemaakt, maar ook kritisch beschouwd. Nieuwe technieken zoals *Immersive Experiences* (IX) worden geadopteerd. Tegelijk wordt er ook kritisch gekeken naar de inzet van technologie en materiaalgebruik in het algemeen, bijvoorbeeld vanuit duurzaamheidsperspectief.

Bijvoorbeeld de HKU stelt makerschap centraal met up-to-date creatieve technologie, in de technologische georiënteerde opleidingen én daarbuiten. Werkplaatsen spelen een belangrijke rol als plek waar uitwisseling plaatsvindt tussen nieuwe technologie en onderwijs.

● Hybride onderwijsprogrammering

In de corona-periode moesten ook kunstopleidingen (deels) overschakelen naar online onderwijs, terwijl de fysieke kant van onderwijs juist zo belangrijk is: het live moment van een optreden, elkaar inspireren, fysiek contact, toegang tot technische faciliteiten en expertise in werkplaatsen etc. Er is geëxperimenteerd met verschillende vormen van online onderwijs en nieuwe manieren om publiek te bereiken. Daaruit werd duidelijk dat er ook voordelen zijn aan kennisoverdracht die niet aan plaats of tijd gebonden is. Met die kennis en ervaring heeft er doorontwikkeling plaatsgevonden, al ligt er nog steeds stevige nadruk op fysiek onderwijs.

Bijvoorbeeld Avans Creative Innovation ontwikkelde in corona-tijd een platform waar afstudeerwerk online getoond kan worden en livestreams kunnen worden gehost. Dit platform is doorontwikkeld waardoor studenten nu ook op afstand het onderwijsprogramma kunnen volgen. Voor de studierichting Composition for Film and Theatre heeft ArtEZ een volledig online programma ontwikkeld.

Kleine sector met een stabiele omvang

Het kunstonderwijs is en blijft een sector van beperkte omvang in het hbo. Aan de opleidingen van het kunstonderwijs studeert zo'n vijf procent van de studenten van het totale hbo. Er is grote belangstelling om een kunstopleiding te volgen. Aan de poort wordt (streng) geselecteerd om te bepalen of een aspirant-student de noodzakelijke kwaliteiten heeft die passen bij het profiel van de opleiding. Door deze selectie in combinatie met het bieden van onderwijs van hoge kwaliteit zorgen opleidingen voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting op de arbeidsmarkt.

In 2012 hebben de kunstopleidingen afgesproken om het aantal studenten in bepaalde bacheloropleidingen terug te brengen. Het gaat om bacheloropleidingen in de disciplines Muziek, Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving, Dans en Theater. Deze afspraken en bijbehorende streefcijfers zijn in 2021 hernieuwd. Hogescholen blijven sturen op het volume van het aantal ingeschreven studenten voor deze opleidingen. De afspraak is dat ze niet groeien boven de streefwaarden, waarbij een marge van maximaal vijf procent wordt aangehouden. Hogescholen monitoren met elkaar jaarlijks de inschrijvingen in de betreffende opleidingen. De overzichten worden met elkaar gedeeld en besproken in een bestuurlijk overleg, waarin alle hogescholen met kunstonderwijs zijn vertegenwoordigd. Naast de afspraak over volumebeperking bij specifieke bacheloropleidingen is afgesproken om gezamenlijk regie te voeren op het totale aantal studenten bij de kunstopleidingen en ook deze aantallen te monitoren. Daarbij is 2010 het referentiepunt.

In de tabel is een overzicht opgenomen van het aantal ingeschreven studenten voor de bacheloropleidingen waarvoor specifieke volumebeperkingen gelden en een korte toelichting op deze cijfers. In 2025 lag het aantal bachelorstudenten waarvoor volumebeperking is afgesproken ongeveer 1700 lager dan op het meetmoment in 2010. De aantallen lagen ook bijna 300 lager dan de streefcijfers uit 2021. De sector als geheel voldoet hiermee aan de afspraken voor volumebeperking.

Eén opleiding van de Design Academy Eindhoven kwam boven de afgesproken marge van vijf procent uit. Deze opleiding had te maken met meer zij-instromers en langstudeerders. De hogeschool heeft stappen gezet om het aantal ingeschreven studenten terug te brengen richting het streefcijfer. Bestuurders blijven onderling het gesprek voeren over de streefwaarden en houden elkaar aan afspraken over bijsturing in geval van overschrijding.

Ook het totale aantal ingeschreven bachelorstudenten in het kunstonderwijs is in een tabel opgenomen. Dit totaalaantal ligt nog steeds onder het aantal van 2010 (referentiewaarde). In de eerste jaren van het sectorplan is het aantal bachelorstudenten aanzienlijk afgenomen. Sinds 2017 loopt het aantal bachelorstudenten licht op o.a. door een nieuwe bacheloropleiding bij Saxion. Het aantal masterstudenten in het kunstonderwijs is toegenomen. Dit is in lijn met de afspraken. De ambitie is om via de masterprogramma's talenten de kans te bieden zich verder door te ontwikkelen en een betekenisvolle bijdrage aan de samenleving te kunnen bieden. Met de start van enkele Ad-opleidingen neemt het aantal Ad-studenten sinds enkele jaren heel langzaam toe. Het totale aantal ingeschreven studenten (Ad, ba en ma) in de kunstopleidingen ligt boven dat van 2010.

Studentenaantallen bij opleidingen met volumebeperking

	meetmoment 2010	streefcijfer	realisatie 2020	realisatie 2021	realisatie 2022	realisatie 2023	realisatie 2024	realisatie 2025
Gerrit Rietveld Academie								
ABK Vormgeving	867	703			697	684	696	727
ArtEZ								
ABK	471	339	233	242	235	266	219	212
Muziek	640	595	592	613	631	625	647	623
Totaal		934	825	855	866	891	866	835
Avans Hogeschool								
ABK	276	221	218	223	243	219	203	174
Hogeschool der Kunsten Den Haag								
ABK	274	219	225	216	207	191	206	219
Muziek	504	444	405	432	462	440	413	406
Totaal		663	630	648	669	631	619	625
Hogeschool Rotterdam								
ABK ¹	243	119	161	140	139	116	109	109
Zuyd Hogeschool								
ABK	107	80	60	73	65	69	82	74
Muziek	326	298	288	272	262	236	216	225
Totaal		378	348	345	327	305	298	299
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten								
Muziek	681	615	654	639	647	659	643	610
Dans	195	159	142	126	109	121	121	125
Theater	248	236	232	241	253	235	235	231
Totaal		1010	1028	1006	1009	1015	999	966
Codarts Rotterdam²								
Muziek	537	483	495	490	477	469	445	445
Dans	165	115	115	114	113	113	116	118
Totaal		598	610	604	590	582	561	563
Fontys								
Muziek	431	353	344	362	358	352	360	339
Dans	225	162	178	179	172	188	198	192
Totaal		515	522	541	530	540	558	531
Inholland								
Muziek	144	144	157	150	149	150	155	146
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht								
ABK	219	180	182	176	177	178	171	175
Muziek ³	293	264	260	262	229	264	215	249
Totaal		444	442	438	406	442	386	424
Design Academy Eindhoven								
Vormgeving	623	542	531	546	597	596	579	576
Hanze								
ABK	260	234	191	203	187	217	214	214
Muziek ⁴	438	377	410	389	351	293	341	277
Totaal		611		592	538	510	555	491

- 1 Bij de Hogeschool Rotterdam/Willem de Kooning Academy zijn studenten Fotografie administratief ondergebracht bij B Autonome Beeldende Kunst. Het streefcijfer (119) is exclusief deze studenten. Inclusief de studenten Fotografie bedraagt het aantal voor 2025: 206 (109 studenten Autonome Beeldende Kunst en 97 studenten Fotografie).
- 2 Met betrekking tot Codarts en Hogeschool Rotterdam/Willem de Kooning Academy ligt er een afspraak met het Ministerie van OCW dat de hogescholen studenten die een dual degree volgen (RASL) boven op de instroom mogen aannemen (met een maximum van 50 studenten).
- 3 Bij de HKU gaat het bij Muziek om studenten in de richtingen Klassiek, Jazz en Historische Instrumenten.
- 4 Bij de Hanze gaat het bij Muziek om studenten in de richtingen Muziek en (gedeeltelijk) Populair Culture. Alleen B Muziek is 183 studenten.

veerkrachtige sector

Studentenaantallen hbo kunstonderwijs

	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ad	26	130	268	316	307	336	395	418
Bachelor	19.073	16.884	18.114	18.301	18.152	18.333	18.827	18.781
Master	2.271	2.659	3.465	3.670	3.550	3.542	3.706	3.647
Totaal	21.370	19.673	21.847	22.287	22.009	22.211	22.928	22.846

Tijdens de ontwikkeling van de sectoragenda in corona-tijd werd zeer duidelijk dat kunstenaars, de kunstsector en het kunstonderwijs weerbaar moeten zijn en moeten kunnen omgaan met grote veranderingen. Onder de noemer veerkrachtige sector is het kunstonderwijs aan de slag gegaan met de thema's weerbare studenten, diversiteit en inclusie en de relatie met de omgeving. De gezamenlijke inzet op het thema veerkracht, ondersteund vanuit de Commissie Veerkracht, is met name gericht op het op de kaart zetten, het aanjagen van beleid (in hogescholen) en het bevorderen van kennisdeling en samenwerking. De commissie heeft een aanpak ontwikkeld gebaseerd op dialoog en verkenning van inzichten, perspectieven en 'een frisse blik' op zaken als discriminatie. Deze aanpak bleek bijzonder vruchtbaar en kwam meermaals tot een kritische analyse van een praktijk die gemeengoed is in het hoger kunstonderwijs.

Weerbare studenten

Afgelopen jaren is er veel aandacht uitgegaan, zowel gezamenlijk als in iedere hogeschool zelf, naar sociale veiligheid. De inzet van hogescholen heeft een sterke ontwikkeling doorgemaakt.

Nadat in 2021 door de hogescholen met kunstopleidingen al contouren waren ontwikkeld, werd in 2022 de definitieve gezamenlijke Code Sociale Veiligheid* vastgesteld. In deze Code worden de maatregelen beschreven die elke hogeschool (minimaal) neemt en aan welke (kwaliteits)eisen de uitvoering ervan moet voldoen. In alle hogescholen is sociale veiligheid de afgelopen vijf jaar intensief en breed opgepakt met alle

betrokkenen binnen de hogeschool: studenten, docenten, staf en management. Gedragscodes zijn (opnieuw) opgesteld. Interne (klachten)procedures zijn tegen het licht gehouden en verbeterd. Alle hogescholen beschikken over vertrouwenspersonen. Binnen alle hogescholen is ingezet op professionalisering, ontwikkeling van beleid en monitoring. Sectorbreed is veel kennis en ervaring uitgewisseld: tussen opleidingen, binnen disciplines en tussen hogescholen. Onderdeel van de Code is ook gezamenlijke monitoring. In 2023, 2024 en 2025 hebben alle hogescholen gerapporteerd over hun voortgang bij de implementatie van de Code. Het Ministerie van OCW is jaarlijks geïnformeerd over de voortgang. Deze monitoring leverde een rijk beeld op van beleid, activiteiten en initiatieven die in hogescholen zijn ontwikkeld. De landelijke monitoring laat ook zien dat hoe sociale veiligheid wordt opgepakt per hogeschool verschilt, passend bij de inrichting van de organisatie. Een deel van de hogescholen heeft een centrale aanpak gekozen; andere hogescholen pakt sociale veiligheid decentraal op. Op basis van de monitoring is eerder al geconcludeerd dat alle hogescholen de structuur op orde hebben. De verdere inzet is vooral gericht op cultuur en het systeem. Uit het thema-onderzoek dat de Inspectie voor het Onderwijs deed naar sociale veiligheid in het hbo kunstonderwijs (2023) komt een vergelijkbaar beeld naar voren. Het onderzoek laat zien dat hogescholen op een zorgvuldige manier, actief met sociale veiligheid bezig zijn. Tegelijk: sociale veiligheid is blijvend kwetsbaar, is nooit 'afgerond' en vraagt blijvend om aandacht.

Er is een blijvende behoefte aan onderlinge uitwisseling tussen hogescholen en gezamenlijk optrekken rond bijvoorbeeld professionalisering. De commissie Veerkracht van de gezamenlijke sectoragenda heeft hierop ingespeeld. Tijdens de werkconferenties is begonnen met de opbouw van een netwerk van experts die zich bezighouden met professionalisering op het gebied van sociale veiligheid. In 2026 heeft een serie intervisiebijeenkomsten plaatsgevonden. De vorm van de landelijke monitoring moet gaan meebewegen met de sector, waarbij kennisdeling en onderling van elkaar leren centraal staan.

Het kunstonderwijs is niet alleen zelf aan de slag gegaan met sociale veiligheid, maar was ook nauw betrokken bij initiatieven rond sociale veiligheid in de verschillende werkvelden. Het kunstonderwijs stond aan de wieg van Meldpunt Mores en is nog steeds één van de aangesloten partijen. Andere samenwerkingen waren vaak discipline- en werkveldspecifiek. Opleidingen op het gebied van de podiumkunsten werkten mee aan het beleidskader *Veilig de Vloer* op van de Nederlandse Associatie van Podiumkunsten (NAPK). Dansopleidingen werkten samen met de Alliantie Dans Veilig en conservatoria zijn aangehaakt op *Taskforce GO!*.

In het licht van de oorlog tussen Israël en Hamas en de toegenomen maatschappelijke polarisatie waartoe dit leidde, heeft sociale veiligheid binnen hogescholen met

kunstopleidingen de afgelopen jaren aan urgentie gewonnen. Dit werkte door binnen de onderwijsomgeving en zette de ruimte voor open uitwisseling soms onder druk. Het blijft een kernwaarde van hogescholen om ruimte te creëren voor open en stevige discussie, vrij van intimidatie, druk of dreiging met geweld. Sociale veiligheid vraagt daarom blijvend om aandacht en zorg, net als het open debat en artistieke vrijheid.

Naast aandacht voor sociale veiligheid is er bij hogescholen veel aandacht uitgegaan naar studentenwelzijn en mentale gezondheid van studenten. Op allerlei manieren is hier op ingezet. Bijvoorbeeld via het versterken van de zorgstructuur door mentoring, studentpsychologen, extra inzet op studieloopbaanbegeleiding en vertrouwenspersonen. Verschillende hogescholen hebben de begeleiding van specifieke groepen studenten geïntensiveerd, bijvoorbeeld die van neurodiverse studenten. Ook is ingezet op professionalisering van medewerkers gericht op het vergroten van handelingsbekwaamheid van docenten of het omgaan met probleemgedrag binnen de hogeschool.

Bijvoorbeeld Codarts heeft het Student Life Programma* ontwikkeld, waarvoor het in 2022 de Hoger Onderwijs Premie ontving. Dit programma richt zich op studentenwelzijn, mentale gezondheid, zelfredzaamheid, blesurepreventie en prestatieverbetering. Er wordt aan monitoring gedaan en onderzoeksdata worden geanalyseerd. Deze vormen de basis voor interventies in het onderwijs. Deze interventies dragen bij aan kwaliteitsontwikkeling en studeerbaarheid.

Ook hebben hogescholen gewerkt aan de binding van studenten met hun hogeschool. Veel jongeren hebben in de corona-periode te maken gehad met schoolsluiting en thuisonderwijs. Aandacht voor (het herstellen van) binding met school bleek daardoor extra belangrijk. Bijvoorbeeld de Gerrit Rietveld Academie heeft sterk ingezet op versterking van de binding van studenten, sociale cohesie en fysieke ontmoeting. Eén van de initiatieven was de *Garden Department* van studenten en docenten gericht op duurzaamheid, ecologie en tuinieren. Vanuit verschillende expertises werd er door de betrokkenen in de tuin gewerkt aan bijvoorbeeld het zelf ontwikkelen van biologische verf voor de werkplaatsen of het gezamenlijk brood bakken en onderzoek doen naar elkaars culturele tradities.

Diversiteit & Inclusie (D&I)

Afgelopen jaren heeft het kunstonderwijs er hard aan gewerkt om een plek te worden waar iedereen zich thuis voelt en waar ieders talenten worden herkend en op waarde geschat.

Binnen de hogescholen is ingezet op bewustwording en verankering van de aandacht voor diversiteit en inclusie in de organisaties. Door het aanstellen van *diversity officers*, het inrichten van programma's en actieplannen op

het gebied van diversiteit, het uitvoeren van diversiteitsscans of het opnemen van D&I in instellingsplannen is, passend bij de eigen hogeschool, ingezet op het creëren van ruimte voor diversiteit. Curricula zijn hernieuwd met aandacht voor en een breder aanbod aan niet-Europese kunstmethodieken, -filosofie en -praktijken. Ook binnen het professionaliseringsaanbod kreeg D&I bij verschillende hogescholen aandacht, bijvoorbeeld door inclusie te benaderen als pedagogisch vraagstuk met aandacht voor gelijkwaardigheid in kennisproductie, curriculum en didactiek. Daarbij is het doel een onderwijsomgeving waarin meerstemmigheid, kritische reflectie en sociale veiligheid samenkomen. Met externe partners en netwerken in hun omgeving hebben hogescholen samengewerkt om de diversiteit van de instroom te vergroten en groepen te bereiken voor wie het volgen van een kunstopleiding minder vanzelfsprekend is. Meer hierover is verderop in deze rapportage te vinden bij het onderdeel over talentontwikkeling.

Een voorbeeld van een brede aanpak van D&I is te vinden bij Fontys Academy of the Arts. Daar is een duurzame visie en beleid voor IDEAS (inclusivity, diversity, equity, accessibility, social safety) ontwikkeld en o.a. vastgelegd in een manifest. Een IDEAS-team, waarbij ook studenten zijn betrokken, jaagt ontwikkelingen aan. Er wordt gewerkt aan groter bewustzijn in de opleidingen, bij docenten en studenten. Er worden bijeenkomsten en intervisie georganiseerd en er wordt aangesloten op al bestaande bijeenkomsten. Een ander voorbeeld is de jaarlijkse Ketikoti-viering bij ArtEZ. Deze vormt het sluitstuk van een bredere maand waarin studenten en medewerkers werken aan bewustwording rond diversiteit en inclusie. In deze periode worden tal van activiteiten georganiseerd waarin historische kennis, persoonlijke ervaring en hedendaagse artistieke praktijk bij elkaar komen.

Relatie met de omgeving

Hogescholen met kunstopleidingen werken op allerlei lagen en allerlei manieren samen met andere partijen. In de eigen regio, afhankelijk van de lokale context, wordt samengewerkt met een breed netwerk van culturele instellingen waaronder theaters, muziekpodia, festivals, musea, expositieruimtes, productiehuizen, bioscopen, gezelschappen en talentontwikkelplaatsen. Er wordt ook samengewerkt met maatschappelijke organisaties buiten de culturele sector, zoals in de zorg. Er vindt samenwerking plaats met andere hbo-opleidingen en met onderwijsinstellingen in het mbo en wo.

Ook internationaal zijn kunsthogescholen zeer actief. Er is samengewerkt met andere kunstopleidingen, andere kennisinstellingen en (vertegenwoordigers van) internationale werkvelden. Het is onmogelijk om al deze samenwerkingen in deze rapportage te vatten. Daarom worden hier één regionaal en één internationaal voorbeeld uitgelicht.

Een bijzonder samenwerkingsverband van afgelopen jaren is de Cultuur&Campus op Rotterdam Zuid, waar Codarts, Hogeschool van Rotterdam (waaronder Willem de Kooning Academy) en de Erasmus Universiteit samen met de Gemeente Rotterdam een multifunctionele ontmoetingsplek hebben gecreëerd voor studenten en buurtbewoners. Er is een netwerk opgebouwd met buurtverenigingen en er zijn gesprekken gevoerd met bewoners en lokale partners over mogelijke vormen van nieuw en open onderwijs. De samenwerking wordt verder uitgewerkt via pilots en ontmoetingen. De campus fungeert als een laboratorium voor het verkennen van nieuwe onderwijsvormen en het bevorderen van een meer diverse instroom.

De Hogeschool der Kunsten Den Haag heeft samen met zeven andere Europese instellingen een European University Alliance geïnitieerd op het gebied van muziek en kunst: IN.TUNE - Innovative Universities in Music & Arts in Europe. Via dit samenwerkingsverband worden kennisdeling en ontwikkeling georganiseerd over onderwijs, onderzoek, drempelloze studentenuitwisseling, kwaliteitszorg, maatschappelijke impact en disseminatie.

onderwijs leven lang ontwikkelen

Leren en ontwikkelen voorafgaand aan, tijdens en na een kunstopleiding vullen elkaar aan. Bij de ontwikkeling van de agenda werden vijf onderling samenhangende en elkaar versterkende onderdelen geformuleerd: werkveld en arbeidsmarkt, open leeromgevingen, blended learning, talentontwikkeling en vooropleidingen, en kunstvakdocentenopleidingen. De thema's leeromgevingen en *blended learning* waren sterk ingegeven door de corona-context. Al snel bleek dat er minder behoefte was aan gezamenlijke inzet en het aanjagen van deze ontwikkeling. Hogescholen zijn hier zelf, al naar gelang hun eigen context en behoefte, mee verder gegaan. De gezamenlijke focus kwam daarmee te liggen op talentontwikkeling, (voorbereiding op) beroepspraktijk en kunstvakdocentenopleidingen. In de loop van de agenda is daar regeneratief onderwijs als nieuw thema aan toegevoegd.

Beroepspraktijk

ArtEZ, HKU en de AHK zijn in 2024 met steun van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) gezamenlijk een Community of Practice Ondernemerschap voor het hoger kunstonderwijs (KUO CoP) gestart voor ambassadeurs van ondernemerschapsonderwijs binnen de verschillende hogescholen. Deze CoP bestaat uit docenten, hoofden van opleidingen, onderzoekers, beleidsadviseurs, directeuren en alumni. Het landelijke netwerk zet zich in voor het delen en leren van best practices in ondernemerschapsonderwijs om studenten goed voor te bereiden op de werkvelden binnen de kunsten en in een brede maatschappelijke context.

Verschillende hogescholen hebben stappen gezet naar een structureel (en centraal) beleid om alumni te betrekken. Met hulp van alumni en externe specialisten wordt in het onderwijs structureel aandacht gegeven aan ondernemerschap en professionele positionering. In bijeenkomsten voor studenten en alumni wordt aandacht besteed aan de overgang van studie naar werk. Bijvoorbeeld de AHK ontwikkelde Starterscafés gericht op studenten en alumni over ondernemerschap en ondernemende vaardigheden. Ook in de reguliere curricula wordt meer aandacht besteed aan deze voorbereiding. Samen ontwikkelden de AHK, HKU en ArtEZ de toolkit Creatief Talent Werkt^{*}, die ook beschikbaar is voor de andere hogescholen. Bij de Hanze heeft het conservatorium meer aandacht gegeven aan de toekomstige gemengde beroepspraktijk door naast muziekvakken aandacht te hebben voor ondernemerschap, onderzoek en professionele ontwikkeling. Bij Zuyd Hogeschool worden studenten via het programma *Your Art as a Business* door alumni en externe specialisten voorbereid en gecoacht. Door samenwerking met het werkveld kunnen studenten leren en werken in reële beroepssituaties en worden ze beter voorbereid op de beroepspraktijk.

Via onderzoek in bijvoorbeeld kenniscentra wordt een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk. Op die manier worden onderwijs, onderzoek en werkveld met elkaar verbonden.

Hogescholen hebben ook gekeken hoe ze het LLO-aanbod in hun eigen regio voor alumni en andere werkenden in of buiten de cultuursector konden versterken. Samen met Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst (PACCT) hebben de Kunstvakdocentenopleidingen (KVDO) een dashboard rond het programma Permanente Professionele Ontwikkeling (PPO) gemaakt. Het door OCW-gefinancierde PPO-programma stelt werkenden in de culturele en creatieve sector in staat om continu te blijven leren en zich te ontwikkelen. Het dashboard maakt de behoeften van kuo-alumni aan bij- en nascholing inzichtelijk. Die behoeften blijken zeer divers. Dat maakt het lastig om duidelijke conclusies te trekken over een te ontwikkelen aanbod vanuit hogescholen. Daar komt bij dat afspraken over publiek en privaat gefinancierde activiteiten de mogelijkheden voor het aanbieden van bij- en nascholing beperken.

Ondanks de inspanningen werd ook geconstateerd dat de tevredenheid over de voorbereiding op de beroepspraktijk bij studenten achterblijft, zoals onder andere blijkt uit de jaarlijkse HBO-Monitor. Deze voorbereiding blijft daarmee een belangrijk aandachtspunt voor een nieuw sectorplan.

Regeneratief onderwijs

Vanwege de verscheidenheid aan veranderingen en uitdagingen in de samenleving en in het (kunst)onderwijs is besloten het

thema regeneratief onderwijs gezamenlijk op te pakken. Binnen regeneratief onderwijs staan duurzaamheid, respectvol omgaan met bronnen van welke aard ook en herstel in denken en handelen van natuur, individuen en organisaties centraal. Er is een visiedocument ontwikkeld om de hogescholen te inspireren en daarin het LLO-perspectief zichtbaar te maken. Dit document 'Ontwikkelen van regeneratief kunstonderwijs binnen KUO, Nederland' laat zien hoe verwant de twee thema's beroepspraktijk (*professional practice*) en regeneratief kunstonderwijs zijn en hoe de thema's elkaar raken. Tien inspirerende interviews laten zien hoe alumni rijke beroepspraktijken ontwikkelen dwars door de muren van disciplines en sectoren heen. De praktijken zijn genesteld in lokale en sociale ecosystemen en bieden waardevolle inzichten over regeneratieve processen. Uit de interviews en het visiedocument spreekt een diepgevoelde urgentie voor regeneratief onderwijs. De benadering kan leiden tot praktische opbrengsten, zoals didactische vormen die bijdragen aan duurzame ontwikkeling, ontwerp-praktijken die rekening houden met ecologische randvoorwaarden en samenwerkingsmodellen gericht op wederzijdse ondersteuning. Vervolgens is hier in verschillende opleidingen een praktische opvolging aan gegeven. Een mooi voorbeeld hiervan is COMPOS(T)ING – een samenwerking van docenten en onderzoekers vanuit verschillende disciplines en hogescholen en het Nieuwe Instituut – waarin gezamenlijk wordt onderzocht hoe creatieve praktijken kunnen bijdragen aan een regeneratieve cultuur en economie die antwoord biedt op urgente klimaatuitdagingen.

Talentontwikkeling

Het platform Yung Creatives - het gezamenlijke talentontwikkelingsprogramma van kunstopleidingen - en een netwerk van betrokken vooropleidingscoördinatoren en talentcoaches hebben samen talent gescout voor wie een stap richting het kunstonderwijs mogelijk minder vanzelfsprekend was. Er is daarbij samengewerkt met het Yvonne van Gennip Talentfonds, de VandenEnde Foundation en het Jeugdfonds Sport en Cultuur. Tot 2023 is met ongeveer 70 talenten uitgebreid contact geweest en uiteindelijk zijn 22 talenten gekoppeld aan een (voor)opleiding. Er is veel tijd en energie gestoken in de begeleiding en coaching van deze talenten. Daarbij is veel geleerd over het bereiken en begeleiden van talent met een diverse achtergrond. Dit is tijdrovend en vraagt om individueel maatwerk. Daarmee werden tegelijk ook de beperkingen van het programma zichtbaar: opschaling bleek moeilijk haalbaar.

Vanuit de opgedane kennis en ervaring met Yung is vervolgens de samenwerking gezocht met Kunstbende, dé springplank voor jongeren tussen dertien en negentien jaar met grote creatieve dromen. Kunstbende is in

alle provincies vertegenwoordigd en bestrijkt alle disciplines. Het doel is samen te bouwen aan een sterke infrastructuur waarin jong talent makkelijker toegang vindt tot de verschillende kunstopleidingen. Die infrastructuur moet gaan over de inhoud, maar ook over financiering, om jongeren de weg te laten vinden naar een vervolgopleiding in de kunsten. Elke hogeschool heeft zijn eigen unieke aanpak, karakter, sfeer en expertise. Juist door deze krachten te bundelen kunnen jongeren een compleet en inspirerend beeld krijgen van de mogelijkheden binnen het kunstonderwijs. Inmiddels is door hogescholen gezamenlijk afgesproken deze samenwerking collectief verder te brengen en zo een dekkend netwerk van activiteiten te ontwikkelen om nieuw talent te begeleiden naar een opleiding in de kunsten. Talentontwikkeling wordt daarmee niet gezien als een eenmalig instroommoment, maar als een continu proces waarin onderwijs, werkveld en buitenschoolse initiatieven elkaar versterken.

In het kader van *Méér Muziek in de Klas* werd vijf jaar geleden het MuziekopleidersAkkoord getekend door pabo's en conservatoria. Vanuit dit akkoord werd o.a. gewerkt aan het combineren van het vak muziek met andere vakken (vakintegratie) en aan vernieuwende vormen van muziekonderwijs. Er is aan kennisdeling gedaan via bijvoorbeeld kennisclips en cursussen. De samenwerking is verbreed naar het mbo en de Caribische eilanden. Naar analogie van het MuziekopleidersAkkoord is in 2023 ook het DansopleidersAkkoord gesloten. Daarmee is ook de versterking van het dansonderwijs in en om scholen gestart. In 2025 werd het MuziekopleidersAkkoord opnieuw ondertekend, zodat komende jaren kan worden aangesloten bij de ontwikkelingen in het onderwijs en de vele partners die daarbij betrokken zijn.

Naast de gezamenlijke inzet is er door hogescholen ook zelf in hun eigen regio verder gewerkt aan versterking van de talentketen. Centrale lijn daarbij is het inzetten op groepen die van huis uit minder in aanraking komen met kunstonderwijs en het meer naar de samenleving brengen van talentontwikkelingsprogramma's.

Bijvoorbeeld Willem de Kooning Academy heeft ingezet op workshops en korte cursussen gericht op mbo-studenten en op voorlichting op mbo-scholen zelf. De oude cursusreeksen zijn gestopt, omdat deze een te beperkte en homogene groep trokken. De academie wil divers talent trekken. Bij Zuyd Hogeschool is ingezet op juniorklassen en is de rol van de vooropleidingen als schakel naar de bacheloropleidingen versterkt. Codarts heeft de vooropleidingen vernieuwd en herijkt, waardoor ze beter aansluiten op de bacheloropleidingen. Design Academy Eindhoven heeft een Ba Foundation Year opgezet. Deze vooropleiding biedt een intensieve kennismaking voor middelbare scholieren met het hbo kunstonderwijs.

In 2025 vond een nieuwe ronde plaats voor scholen in het voortgezet onderwijs die hun DaMu-licentie wilden verlengen of er één wilden aanvragen. Binnen deze DaMu-scholen volgen leerlingen een speciaal programma dat hen intensief voorbereidt op een vervolgstudie binnen het kunstonderwijs. Deze programma's worden ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen de vo-school en een kunstopleiding. In de afgelopen aanvraagronde zijn alle samenwerkingsverbanden door de disciplinenetwerken Dans en Muziek beoordeeld. Daarvoor is een kwaliteitskader ontwikkeld en wordt met iedere vo-school gesproken over het aangeboden programma. Op afspraak van de disciplinenetwerken hebben alle aanvragende DaMu-scholen vanuit de Vereniging Hogescholen een steunverklaring ontvangen, zodat ze ook komende jaren hun programma's kunnen aanbieden.

Kunstvakdocentenopleidingen

De kunstvakdocentenopleidingen nemen een bijzondere en strategische positie in. Ze zijn ingebed in het kunstonderwijs, maar leiden op voor functies in het onderwijs op alle niveaus en voor educatieve functies daarbuiten. Ze zijn gepositioneerd in het kunstdomein én het educatieve domein. Kunstvakdocenten stimuleren en begeleiden anderen om zelf te maken. Ze dragen bij aan een brede vorming en spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen van vaardigheden als verbeelding, inlevingsvermogen en samenwerken. Kunstvakken in het basis- en voortgezet onderwijs zijn een belangrijke stap in talentontwikkeling (in de breedte) en leggen een basis voor professioneel kunstenaarschap.

Afgelopen jaren heeft het netwerk van kunstvakdocentenopleidingen (KVDO) stevig invulling gegeven aan die (strategische) positie. Het KVDO is nauw betrokken geweest bij het SLO-proces voor de kerndoelen en de Vaknieuwingscommissie Kunst en Cultuur. Kunstvakken in het onderwijs zijn kwetsbaar en worden makkelijk ter zijde geschoven. Binnen het Strategisch Beraad Kunstonderwijs - het samenwerkingsverband van vakverenigingen (o.a. VONKC, VLS, BDD, NBDK), LKCA en KVDO - is samengewerkt om de positie van kunst- en cultuureducatie in het curriculum te versterken.

Als onderdeel van de educatieve sector in het hbo hebben de kunstvakdocentenopleidingen ook meegewerkt aan de uitvoering van de strategische agenda, ambities en uitgangspunten voor de educatieve sector. Hieronder vallen bijvoorbeeld de ontwikkelingen in het bevoegdheidstelsel, Samen Opleiden en Professionaliseren, flexibilisering, het werken met leeruitkomsten, en het lerarentekort. Kunstvakdocentenopleidingen zijn aangesloten op de Onderwijsregio's, hoewel dat voor het kunstonderwijs soms specifieke vraagstukken opleverde. Met de al eerder

genoemde hernieuwde beroeps- en opleidingsprofielen is de gezamenlijke kennisbasis binnen het programma 10voordeleraar herijkt.

KVDO werkt samen met Méér Muziek in de Klas binnen het Opleidersakkoord Muziek en Dans. Daarnaast is met Méér Muziek in de Klas gewerkt aan een gezamenlijke campagne gericht op studiekeziers om de instroom voor de kunstvakdocentenopleidingen te stimuleren. Deze campagne gaat van start in september 2026.

onderzoek tussen onderwijs en beroepspraktijk

Onderzoek en onderzoekend vermogen zijn essentieel voor de kunsten. Hogescholen met kunstopleidingen hebben afgelopen jaren ingezet op de versterking van onderzoek en het kennisecosysteem. Dit deden ze o.a. door het verstevigen van de onderzoekscultuur (in het onderwijs), de verdere ontwikkeling van de derde cyclus (professional doctorate) en van de lectoraten, en via strategische samenwerking in onderzoek met werkvelden en andere partners.

Versteviging van de onderzoekscultuur in het onderwijs

Om onderzoek een stevige basis in het onderwijs te geven heeft een speciale werkgroep afgelopen jaren onderzocht en geadviseerd over wat daarvoor nodig is. Deze werkgroep bestond uit docenten, opleidingsmanagers, lectoren, onderzoekers en studenten van verschillende hogescholen. De werkgroep organiseerde bijeenkomsten om elkaar te inspireren met goede voorbeelden en om het gesprek over de onderzoekscultuur in het onderwijs aan te jagen. Op basis van alle verzamelde kennis en ervaringen heeft de werkgroep een drietal adviezen uitgebracht 'Naar een duurzame integratie van onderzoek in het hoger kunstonderwijs'.

Het eerste advies ging over hoe onderzoek te positioneren in de opleidingen. In dit advies adviseerde de werkgroep o.a. om onderzoek als aparte competentie op te nemen in de opleidingsprofielen. Ook is in kaart gebracht wat onderzoek betekent in Associate degree-, bachelor- en masteropleidingen. Het advies is overgenomen door de disciplinenetwerken die het meenamen in de actualisatie van de opleidingsprofielen.

In alle hernieuwde opleidingsprofielen is onderzoek en onderzoekende houding nu opgenomen als competentie. Het gaat dan bijvoorbeeld over kritisch denken, bronbeoordeling en het vermogen om zelfstandig onderzoek te doen. Hiermee is een belangrijke stap gezet voor het steviger verankeren van onderzoek in het onderwijs. Binnen de hogescholen geven de opleidingen hier vervolgens zelf verder invulling aan in het curriculum. Inmiddels wordt daar ook duidelijk zichtbaar dat onderzoek wordt gepositioneerd als integraal onderdeel van de onderwijspraktijk. De programmamanager van de werkgroep, lector Fabiola Camuti (HKU), zal komende jaren met een beurs voor een Comenius Leadership Project de verbinding tussen onderwijs en onderzoek verder brengen.

Een stevige rol voor onderzoek in het onderwijs vraagt ook om docenten die daarvoor geëquipeerd zijn. Het tweede advies van de werkgroep richtte zich daarom op professionalisering. In dit advies wordt ingegaan op het belang van docenten die onderzoek kunnen geven als vak, onderzoek kunnen begeleiden en kunnen beoordelen. Daarnaast vraagt de aansluiting van docenten op lectoraten om een bepaald minimumniveau aan onderzoeksvaardigheden. De werkgroep heeft geïnventariseerd wat er op dit moment aan professionaliseringsactiviteiten binnen de hogescholen is en adviseerde o.a. om een specifieke module onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen aanvullend op reeds bestaande BDB- en SKE-trajecten.

Als derde heeft de werkgroep advies gegeven over de rol van lectoraten in het onderwijs. Dit advies gaat o.a. over een gezamenlijk lexicon van onderzoeksmethoden, het versterken van de onderzoeksinfrastructuur en het stimuleren van samenwerking tussen lectoraten over hogescholen heen. In een volgend sectorplan zullen hogescholen verder invulling geven aan de laatste twee adviezen.

Als het gaat om de onderzoeksinfrastructuur hebben hogescholen afgelopen jaren al stappen gezet om deze verder op te bouwen. De ondersteuning voor onderzoek is versterkt, bijvoorbeeld via research centres. Er is steeds meer aandacht voor ethiek en wetenschappelijke integriteit, o.a. als uitwerking van de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit uit 2018. Mono-sectorale kunsthogescholen hebben een gezamenlijke Commissie Wetenschappelijke Integriteit KUO ingesteld. Vanuit de HKU, ArtEZ en de AHK is een werkgroep opgericht op het gebied van datamanagement in de kunsten die hierover uitwisseling en kennisontwikkeling aanjaagt binnen het hele kuo.

Derde cyclus en de professional doctorate

Hogescholen zijn in 2023 een pilot gestart voor een eigen doctoraatstraject: de professional doctorate. Daarmee introduceerde het hbo een nieuw leertraject waarmee het de grenzen in de beroepspraktijk wil verleggen.

Kandidaten worden opgeleid tot hooggekwalificeerde professionals die leren te interveniëren in complexe praktijken. In het kader van het hbo-brede PD-programma zijn o.a. afspraken gemaakt over de toelating, begeleiding, kwaliteitsborging, het Graduate Network en financiering. Binnen de pilot zijn zeven domeinen actief. Hogescholen met kunstopleidingen waren één van de drijvende krachten achter de pilot en hebben samen met andere hogescholen het domein Kunst+Creatief ontwikkeld. Inmiddels bestaat de samenwerking binnen dit domein uit zestien hogescholen die een stevig gezamenlijk programma hebben neergezet. Er zijn inmiddels 28 kandidaten van start gegaan en er volgen er nog zes in de komende maanden. Door het domein Kunst+Creatief werden jaarlijkse PD-conferenties georganiseerd waarop o.a. kandidaten hun projecten presenteerden en het gesprek voerden met werkveldpartijen.

Het potentieel van de PD's in Kunst+Creatief zit enerzijds in de bijdrage aan de eigenzinnige, kritische onderzoekstraditie in het domein van de kunsten en anderzijds in het versterken van het onafhankelijk onderzoekend vermogen van creatieve professionals bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Voorop staat dat niet alleen onderzoek wordt gedaan naar, en als onderdeel van, de eigen praktijk, maar dat helder is wat de bredere relevantie van het onderzoek is.

Hogescholen hebben niet alleen het PD-traject ontwikkeld, maar ontwikkelen en bieden ook nog andere vormen van derde cyclus-trajecten. Bij universiteiten kunnen promotietrajecten op het gebied van de kunsten worden gevolgd die meestal zijn opgezet als samenwerking tussen universiteit en hogeschool. De begeleiding van kandidaten in het artistieke of ontwerpende deel van het onderzoek wordt vaak voor een belangrijk deel door lectoren verzorgd.

Lectoraten

Afgelopen jaren heeft de ontwikkeling van lectoraten een vlucht genomen. Er zijn inmiddels zo'n vijftig lectoraten actief op het gebied van de kunst, cultuur en creatieve sector. Lectoraten houden zich bezig met actuele thematieken zoals *Regenerative Art and Design* (Avans Hogeschool), *Mode en Duurzaamheid* (ArtEZ) of *Architectuur en Circulair Denken* (AHK). Hogescholen hebben de positionering van hun lectoraten versterkt. Bij veel hogescholen is de verbinding met onderwijs expliciet onderdeel geworden van de opdracht van de lector of het lectoraat. Lectoraten bestaan, naast de lector, vaak uit onderzoekende docenten en studenten die in de onderzoeksprojecten participeren. Lectoren zoeken onderling samenwerking binnen de lectorenplatforms over de grenzen van hogescholen en disciplines heen, bijvoorbeeld binnen Kunst ≈ Onderzoek en Onderwijs op het snijvlak van Kunst, Wetenschap en Technologie (OKWT).

Strategische samenwerking in onderzoek

De hogescholen hebben zich de afgelopen jaren verder ontwikkeld tot kennisinstellingen met maatschappelijke en artistieke impact. Dit zou niet mogelijk zijn als onderzoek op zichzelf stond. Onderzoek is verweven met onderwijs en de beroepspraktijk. Daar waar deze verbinding goed tot stand komt, wordt zichtbaar dat onderzoek een motor is voor onderwijsontwikkeling. Eén van die ontwikkelingen is bijvoorbeeld dat de werkplaatsen nadrukkelijker een plek zijn geworden waar onderzoek, onderwijs en praktijk bij elkaar komen.

Hoe het praktijkgericht onderzoek van hogescholen in verbinding staat met hun omgeving, wat hun rol is in innovatie-ecosystemen en welke rol ze spelen in de Nederlandse kenniseconomie is onlangs in kaart gebracht door *Birch**. Uit de analyse van *Birch* wordt zichtbaar dat er een sterke ontwikkeling heeft plaatsgevonden van de netwerken van hogescholen. Niet alleen is het aantal netwerken toegenomen, hogescholen nemen ook vaak een centrale positie in die netwerken in.

Ook onderzoek van hogescholen met kunstopleidingen is verknoopt met de omgeving. Ze zijn actief in bijvoorbeeld SPRONG-onderzoeksgroepen die door Regieorgaan SIA worden gefinancierd. Voorbeeld van zo'n SPRONG-groep is *Creating Cultures of Care* met de HKU als projectleider. In deze groep nemen negen lectoraten deel en een breed scala aan praktijkpartners. Ook Centers of Expertise - publiek-private of publiek-publieke samenwerkingsverbanden tussen hogescholen en werkveld - spelen een belangrijke verbindende rol. Op het gebied van de kunsten zijn er o.a. Centre of Arts & Sciences Education (CASE) en CoE for Creative Innovation, beide met de AHK als penvoerder. Hogescholen werkten al langer regionaal samen met universiteiten. Voorbeelden van deze samenwerkingen zijn RASL (Rotterdam), ARIAS (Amsterdam), MERIAN (Maastricht) en Meaningful Artistic Research (Utrecht). Deze samenwerkingen zijn verstevigd en verder uitgediept.

De samenwerkingsrelaties beperken zich niet tot het regionale of nationale niveau. Ook Europees en breder internationaal zijn hogescholen actief, bijvoorbeeld in de programma's Horizon 2020 en Erasmus+. Nederlandse kunsthogescholen nemen actief deel aan internationale netwerken, zoals ELIA-art schools (Europees multidisciplinair netwerk op het gebied van hoger kunstonderwijs en onderzoek). Fontys Academy of the Arts verwelkomde in 2024 de internationale conferentie van de Society for Artistic Research (SAR).

Vanuit de samenwerkingsrelatie kwam ook het beleidsadvies aan het Ministerie van OCW Kunst x Wetenschap x Samenleving (KxWxS) tot stand. De Waag Futurelab, De Jonge Akademie, Akademie van Kunsten, Kunsten'92 en Lectorenplatform Kunst ≈ Onderzoek ontwikkelden gezamenlijk dit advies om kunst en wetenschap structureel te verbinden, barrières weg te nemen en condities te optimaliseren voor gelijkwaardige samenwerking.

De onderzoekspraktijk bij hogescholen met kunstopleidingen kent een eigen dynamiek in omvang en type samenwerkingspartners. Onderzoeksfinciers (h)erkennen inmiddels dat hierdoor naast de reguliere programma's en regelingen ook behoefte is aan financieringsinstrumenten die hier specifiek op aansluiten. Zo kwam het SIA-programma Culturele en Creatieve sector tot stand als pilot om gelijkwaardige samenwerking tussen kunsthogescholen en werkveld mogelijk te maken en te stimuleren. Het blijft komende jaren belangrijk om de positie van het hoger kunstonderwijs en praktijkgericht onderzoek te versterken, te verbinden met maatschappelijke expertise en gezamenlijk op te trekken.

voorblik

Richting het einde van de sectoragenda 2021-2025 werd besloten om voor het hbo kunstonderwijs een nieuwe sectorale verkenning te laten uitvoeren. In 2010 vond voor het laatst een verkenning plaats onder leiding van Robbert Dijkgraaf. Sinds het advies van deze commissie zijn het kunstonderwijs, de werkvelden waarvoor wordt opgeleid en studenten veranderd. Daarom besloot het bestuur van de VH in 2024 tot een nieuwe verkenning door een externe commissie, die voeding kan geven aan het kunstonderwijs in de toekomst. Deze verkenningscommissie onder leiding van Jet Bussemaker is in 2025 van start gegaan en in maart werden de bevindingen aangeboden en gepresenteerd.

In het rapport *ACT! Naar een assertief, collectief en transformatief kunstonderwijs** gaat de commissie Bussemaker in op de ontwikkelingen die van invloed zijn op de werkvelden van het kunstonderwijs en het onderwijs en onderzoek van kunsthogescholen. Om deze ontwikkelingen het hoofd te bieden, moeten volgens de commissie drie centrale begrippen richting geven aan de toekomst van het kunstonderwijs: assertief, collectief en transformatief. De commissie doet hiervoor ook een vijftal aanbevelingen. Met dit verkenningsrapport en de inzichten en opbrengsten vanuit de afgelopen sectoragenda neemt het kunstonderwijs komende maanden initiatief om een nieuw sectorplan te vormen dat richting geeft aan het kunstonderwijs van de toekomst.

De volgende hogescholen bieden kunstonderwijs en kunstvakdocentenopleidingen aan:

- Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
- ArtEZ University of the Arts
- Avans Hogeschool
- Codarts Rotterdam
- Design Academy Eindhoven
- Fontys
- Gerrit Rietveld Academie
- Hanze
- Hogeschool der Kunsten Den Haag
- Hogeschool Inholland
- Hogeschool Leiden
- Hogeschool Rotterdam
- Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
- NHL Stenden Hogeschool
- Saxion
- Zuyd Hogeschool

colofon

Vereniging Hogescholen
Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
T 070 312 21 21
vereniginghogescholen.nl

Ontwerp en opmaak
Sean van den Steenhoven
seanvandensteehoven.com

mei 2026

eindrapportage sectoragenda kunstonderwijs

– tweedezienbeentwintig
tweedezienvijfentwintig